

Alma Sapošnikova-Tervonen asuu yhä nykyisinkin Vuonnisen kylässä Vienan Karjalassa.

Tervo-Lukan vaimo Stepanie punukkansa kanssa ennen sotaa.

Sota vei Vuonnisesta evakkoon ja nälkäpäiviin

Miten voi olla noin ihana, leppoisa ja kuuma kesäkuu? Sininen taivas, siniset veet, tuuli hiljaa pakottaa väreilemään Tervaslahden pinnan. Kaikkialla on vihreää, kukkia, kukkia. ►►

Näin oli elämä tänään. Oli onnea ja rauhaa. I

Jokaisella kylän asukkaalla oli omat työt. Aikuiset tekivät töitään kolhoosisa, vanhukset ja lapset kotona.

Minä, vajaa viisivuotias tyttönen, sain kuin sain, inttäen, että minut puettiin parhaaseen leninkiin. Se oli tulipunainen, paljon koristeita, rintarossi ja vieläpä vyö. Siinä minä olin, kauhean mahtava mielestäni. Juoksin rantaan ukin luo, joka puuhasi jotakin verkkojen kanssa. Ukki puuhaili vain huvikseen. Hän oli umpisokea.

Hyppelin ja kysyin ukilta, olenko minä kaunis. Sitten menin pienen vasikan luo, joka oli aitauksessa. Kysyin myös siltä, onko leninki kaunis. Se katsoi minua ja lopulta sanoi, äänsi ämmööö! ihmettelin, että mitä, ämmökö, mummi?

Ämmö on tuolla, sanoin ja viittasin taloon päin. Lopulta karkasin toisen ämmön luo. Olin muka itsestäni ylpeä ja viekas, kun pääsin karkuun. Kun olin liian pieni, en tajunnut, että mummit jo aikoja sitten olivat sopineet tästä asiasta, jotta kun minä karkuri tulen, niin mummi nostaa valkoisen pyyheliinan pitkään seipääseen. Niin toinen mummi näkee asian olevan kunnossa.

Näin oli elämä tänään. Oli onnea ja rauhaa. Huomenna on kokonaan toista.

Minut herätti mummi.

- Herää tyttöseni, nouse, pukeudumme nopeasti. On kova kiire.

En muista paljon mitään, mutta joitakin kuvia jäi mieleen. Näistä asioista on paljon muisteltu, kerrottu, niin, että yleinen kuva pysyy mielessä aina.

En tietenkään tajunnut, mitä oikeasti tapahtuu. Aikuiset itkivät, sinne tänne juoksentelivat, pakkasivat, käärivät vaatteitaan. Karja oli päästetty navetasta irti. Eläimet harhailivat itseksensä.

Oli kesäkuu vuonna 1941. Näin alkoi sota meidän kohdalla.

Ulkona oli väkeä. Kyläläisiä, miehiä, sotilaita kiväärit olalla. He huusivat, että nyt on nopeasti päästävä tiellä! Huonokuntoiset vanhukset ja lapset lastattiin karruihin. Käsky oli annettu nopeasti, tavaraa sai ottaa vain sen verran, mitä jaksoi kantaa.

Sanottiin, että ottakaa vain tavarat, joita lähiaikoina tarvitsette, sota ei kestä kau-

aa, vain muutaman päivän verran. Niin hevoset kärryineen alkoivat vetäytyä tielle. Meidän kärryssä oli vain ukki ja minä. Muut kylän asukkaat kulkivat jaloin, omien hevostensa perässä. Oli vissiin kauhistuttava kulkue: itkevä, huutava ja rukoileva! Luultavasti oli aivan totisesti kova kiire. Rajalta Lonkan kylän kautta oli vain 37 kilometriä Vuonniseen. Sakemanni ja suomalaisen joukkue oli pääsyt nopeasti etenemään. Vuokkiniemestä tuli toinen siipi ja toinen seilausi aluksilla pitkin Kuittijärveä.

Pakolaiset ehtivät kylän toiseen päähän, kun alkoi kuulua jonosta parkua sekä huutoa ja itkua.

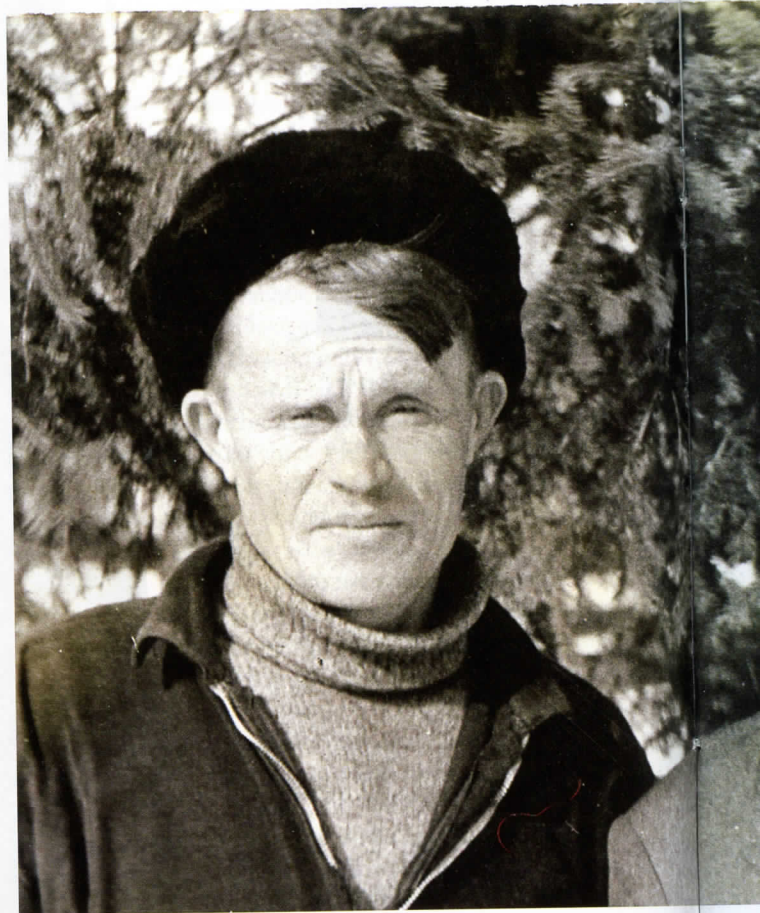
- Avoi-voi, avoi-voi, kylä palaa!

Niin se oli, kaikki parhaat talot ja laitokset pistettiin tuleen, etteivät jäisi viholliselle. Vihollisen armeija kun tuli kylään, niin kylä leimusi tuleessa, eikä Vuonnisen kylässä ollut enää yhtään asukasta jäljellä.

Puna-armeijalaisia sen sijaan oli. Kovat taistelut olivat käynnissä kylässä, Kursmajärvellä, Vuonnisojoella, Korpijärvessä, Hirvijärvessä ja aina Kiiskis-kukkuloilla saakka. Sotaa riitti, ei yksi viikko vaan viisi vuotta.

Ihmis- ja hevoskaravaani kulki Uhtua ta kohti. Sinne oli viitisenkymmentä kilometriä. Levättiin usein. Alkupäivinä ruokaa oli. Meillä oli iso kori lehmien antia, kalaa, leivonnaisia, sankia, kalakukkoa ja kaikkea muuta. Äiti ja mummi paljon leipoivat paljon, yleensä syötiin omaa ruokaa.

Matkalla oli kamalaa se, että piti usein juosta metsään, sillä vihollisen lentokoneet jahtasivat pakolaisia sekä tiellä Vuonnista kohti kulkevaa sotaväkeä. Yhtäkkiä ilmestyi aina jostain monta lentokonetta,

na. Huomenna on kokonaan toista

Sodan jälkeen Vuonnisessa agronomi Petteri Lettijev (vas.) ja kolhoosityöntekijä livana Lettijev.

Kalaretkellä Lukan Simana, jota sanottiin pitkä-Simanaksi.

jotka syöksivät tultaan.

Minulta pääsi kova itku, kun kaikki ihmiset karkasivat metsään, mutta ukki jätettiin kärryihin. Minä en mitenkään voinut ymmärtää, että ukki oli umpisokea. Kotona Vuonnisessa hänellä oli kuulemma rappusilta lähtien vedetty lanka vessaan, navettaan ja veneeseen. Lankaan oli kiinnitetty kolme keppiä ja niiden avulla hän pääsi, minne halusi.

Navettaan hän kävi puhelemaan lehmille ja silittelemään niitä. Hän hyväili niitä ja puhui lempeästi. Venevalkamaan ja veneeseen hän kävi nostelemassa verkkoja ja airoja. Hän joi vettä veneessä olevalla kauhalla ja pesi kasvonsa aina hiljaa puhellen jotain. Nämä pienet askareet olivat kaiketi sokean miehen elämää.

Ukki-Simanalla oli sodan alkaessa ikää yli 80 vuotta. Hänellä oli ikää 10 vuotta, kun minun ukin isä ilmestyi sukukirjoihin. Olisikohan se minun ukki ollut rakkauslapsi? Niinä vuosinahan kulki paljon norjalaisia, ruotsalaisia, tanskalaisia ja muita noilla alueilla. Myös Arkangelin arkistokirjoissa häntä nimitetään nimillä Ans, Jans, Janson ja Amos. Muut ovat sukukirjoissa Tervasovia, mutta minun isäni on Tervonen.

No, se siitä, nukkukoot rauhassa, asia ei kuitenkaan selviä koskaan.

Matka jatkui. Päästiin Tetrivaaraan. Siellä lypsettiin lehmii, jotka ehtivät tulla perässä. Maitoa oli paljon. Juotiin ja syötiin. Osa maidoista täytyi kaataa maahan. Minnepä niitä olisi säilötty? Uhtualle päästyä ei pysähdytty, vaan jatkettiin ohitse. Kiiskisessäkään ei annettu levätä, ohitse vain! Siellä asui Simo-sedän perhe. He olivat vastassa meitä vuonnisorukkaa, mutta se oli viimeinen tapaaminen viiteen vuoteen.

Ainakin Kuusenvaaraan saakka menttiin jalkapatikalla ja hevuskärryillä. Siellä oli paljon evakoita. Oli sotilaita, jotka kokosivat mukaan sotaan kelpaavia miehiä.

Koolla oli myös paljon karjaa. Maito lypsettiin maahan, syötiin, mitä jaksettiin. Myös ohikulkeville sotamiehille juotettiin maitoa ja annettiin mukaankin. Teurastettiin elukoita. Syötiin. Viskattiin metsään, sillä liha meni pilalle, kun oli kuuma kesä. Asuttiin teltoissa, havuista tehdyissä

korsun tapaisissa majoissa tai vain kuusen alla.

Kuusenvaarassa söimme viimeisiä kertoja kylliksi, sillä siitä alkoi kaikille viisivuotinen nälkä.

Eräänä aamuna tuli monta kuorma-autoa. Kaikki ihmiset kuormattiin autoihin ja vietiin Vienan Kemiin. Kemissä oltiin jonkin aikaa. Kemin asemaa pommitettiin kovasti. Evakoita toimitettiin minne vain.

Me ja paljon muita asuimme koululla. Simana-ukki kuoli Kemissä.

Kohta meidät kuormattiin härkävaunuihin ja matka kohti Arkangelia alkoi.

Ainakin meidän vaunussa oli paljon ihmisiä. Oli väkeä kuin tynnyrissä sillejä.

Junamatka kesti kuukausia kunnes olimme Koonassan asemalla, sitten Kotlasin asemalla. Oli kovat pakkaset ja lunta maassa. Juna kulki hitaasti. Vissiin joka asemalla, pylvään luona jossakin metsän reunassa seisottiin viikkokausia.

Jokaisessa vaunussa oli metallitynnyreistä laitetut uunit, kamiinat. Jokaisen vaunun asukkaiden piti hankkia itse poltopuut. Metsän reunaan kun pysähdyttiin, niin kaikki, jotka suinkin jaksivat, ryntäsivät metsään kirveet ja justeerisahas mukanaan. Se oli pakko. Muuten olisimme kaikki kuolleet kylmään, jos ei nälkään.

Asemilla jaettiin leipää. En tiedä minkä verran, kun olin niin pieni. Meidän kaikkien, tai ainakin vaunun vanhimman, piti hankkia kaikkia varten vettä.

Kenellä oli mitä keitettävää, niin mukissa tai kattilassa keitettiin uunin päällä. Kiehutettu vesi oli aina isossa kattilassa. Jokaisessa perheessä oli kaiketi mukana jonkin verran rahaa.

Tässä Kotlasin asemalla evakkojärjestö jakoi porukan, kenet minnekin. Hevosilla ja autoilla tuli päälliköitä, jotka ottivat kyliin ja kaupunkiin ihmisiä tavaroineen. Ne, jotka jätettiin junaan, jatkoivat matkaa pohjoiseen kohti Arkangelia, Lipetskin alueelle.

Meidät ja muita perheitä vietiin itää kohti, Jarenskin kaupungin ohitse kylään nimeltään Miksingora. Siellä melkein kaikki evakot kuolivat nälkään vuosina 1941-1942.

Vuosina 1941-1942 Vuonnisessa oli jotakin perheitä. Isä oli työarmeijassa siellä jossain lähellä sekä muita Vuonnisen mie-

Sydämässä syttyi kipinä

hiä, joita ei vielä ehditty ottaa sotaan.

Oli Maliikin Ivanin perhe ja Lettijev-Omelien vaimo Nasto kahden tytön kanssa. He olivat jo vähän isompia. Alunperin me asuimme samassa talossa ja samassa huoneessa. Nälkä alkoi näpistellä kaikkien vatsoja kovasti. Jos jollakin oli mukana joitakin tavaroita, ne oli jo aikoja sitten vaihdettu ruokaan paikkakunnan asukkailta. Kerjäämällä ei saatu mitään. Aika harva antoi leipäpalan tai muuta. Minä kävin kerjuulla vain yhden kerran ja itkien tulin pois. Emäntä viskasi minulla vain perunan ja huusi jotakin perään. Paikkakunnan asukkaat nimittelivät meitä valkoisiksi, valkosuomalaisiksi karelikeiksi...

Leipä oli kortilla, 200 grammaa päiväkksi, eikä muuta mitään.

Ensimmäisen kahden vuoden aikana kuolivat melkein kaikki evakot. Vuoden 1942 kesällä kuolivat nälkään minun isäni ja mummi. Siihen aikaan me asuimme omutuisessa hylätyssä talossa. Tänä vuonna pantiin vähän perunaa maahan.

Äiti kun sai jostain perunan tai kaksi, niin hän itukohdasta kuori vahvemmas-ti ja sitten ne palat säilytettiin ja keväällä hellästi pantiin maahan. Niistä kasvoi jonkin verran perunaa. Seuraavana vuonna tuli enemmän ja sitten taas enemmän.

Työkykyisten piti käydä kolhoosissa töissä. Oli pakko. Työ oli raskasta ja päivä pitkä. Kylässä oli vain vanhuksia, naisia ja lapsia sekä joitakin miehiä, jotka eivät kelvanneet sotaan.

En tiijä, millä keinolla me jäimme eloon. Jauhon sekaan laitettiin pottua. Myös heinä-tä kelpasivat meille ruuaksi. Söimme

Toinen Vuonnisen pitkä-Simo, sukunimeltään Kieleväinen vaimoineen. Hän oli syntynyt Vuonnisessa, mutta asui Taivalkoskella Suomessa.

nokkoset, suolaheinät, hukanputket ja paljon muita heiniä ja kukkia. Niistä tuli vatsaan kipuja, yleinen huono vointi ja joillekin kuolema.

Töissä piti käydä joka tapauksessa, jaksot tai ei.

Lopulta vuonna 1943 jotkut saivat marjoja tai sieniä, jos löysivät. Lapset eivät voineet mennä metsään yksinään. Ympäristössä oli paljon susia sekä kaikenlaisia ryöväreitä.

Näinä evakkovuosina minä en voinut käydä talvisin ulkona, koska ei ollut min-käänlaisia jalkineita.

Aika meni, elää täytyi. Työ oli kovaa, mutta oli myös hyvää mieltä. Kun oli elo korjattu ja viljat puitu, niin kolhoosissa järjestettiin juhla. Juhla järjestettiin puimalassa. Se oli korkein kylän mäki. Se oli puhdas kaikesta roskasta, koska mäellä kävi kova tuuli. Puitu vilja vietiin sieltä säilöön.

Kesä oli lopussa ja syystyöt olivat päättyneet. Ainakin meille nälkäisille se oli unelmaa.

Juhlapäiväksi teurastettiin jokin eläin, oli perunaa, vihanneksia ja tuoretta juu-

ri leivottua leipää. Pitkällä pöydällä oli kaikkea ruokaa. Yhdessä rivissä oli monta pöytää. Kylän väki ja evakot istuivat lavitsoille ja saivat syödä. Syödä!

Lapsia ei päästetty pöytään, lapset olivat vanhempiensa vierellä. Minä piilotte-lin äitini selän takana ja äiti minulle aina antoi jotakin syötävää. Voi, miten kaikki olikin maukasta!

Lisäksi ympäri pöytää kiersi iso var-sikauha kädestä käteen. Siinä oli inhot-tavan hajuista nestettä. Sitä jokainen joi niin paljon kuin halusi. Kun juoma kau-hasta loppui, sitä laskettiin siihen lisää. Se oli kai kiljua tai pontikkaa, en tiedä. Muis-tan, että äitini ei ainakaan juonut.

Sellainen ruokapäivä oli kerran vuodes-sa ja kaiketi se oli aina syyskuulla.

Vuoden 1943 syksy oli jo rikkaampi. Sen lisäksi, että oli tuo 200 gramman lei-päannos, itsellä alkoi olla säilössä vähän marjaa ja omaa perunaa.

Teen asemasta käytettiin marjoja sekä mustikan ja puolukan lehtiä. Kahvista ei-vät paikkakuntalaiset tienneet mitään.

Jos äidille muistui mieleen kahvi, hän paahtoi jossain tulella kauraa ja ohraa. Sen jälkeen se piti murskata isolla naulal-la tai petkeleellä astiassa. Jo hop, siinä oli kahvi!

Sokerista ei myöskään ollut mitään ha-jua. Suolaä pidettiin koko ajan säästössä, jotta yksikään muru ei vain häviäisi. Tuliti-kut olivat maan kalleinta tavaraa. Niitä pi-ti pitää piilossa aivan hengen uhalla.

Kun pidettiin tulta uunissa, niin hiillos peitettiin hyvin tuhalla, jotta aamulla sit-ten saatiin taas avattua tuhka ja syytettyä tuli hiilistä halkoihin uudelleen pala-maan.

Peseytymässä käytiin kesäisin joessa. Joki oli aina lähellä. Talvisin peseydyim-me altaassa. Kuka lie antanutkaan äidille ison altaan. Vuosina 1943-1944 alettiin evakoille antaa vähän viljaa työpalkoiksi.

Lopulta alkoi tulla tietoja, että alueita on vapautettu. Jokaisen sydämässä syttyi kipinä, joka leimahtaisi heti, jos tulisi tie-to, että Karjala on vapaa.

Sinä syksynä äiti alkoi valmistella kap-säkkiä, johon hän varasi jyviä, jauhoja ja muuta, mitä sai kerättyä. Minä ajattelin, et-tä sinnepä myö taas olemme lähössä...

Minun kysymyksiini äiti virkkoi, että vuotahan, jospa se päivä vielä valkenee. Niin tapahtui ja kohta olimme jo asemal-la.

Nyt ei muuta kuin ilon itku! Mutta ilo oli vielä kaukana.

ALMA SAPOŠNIKOVA-TERVONEN